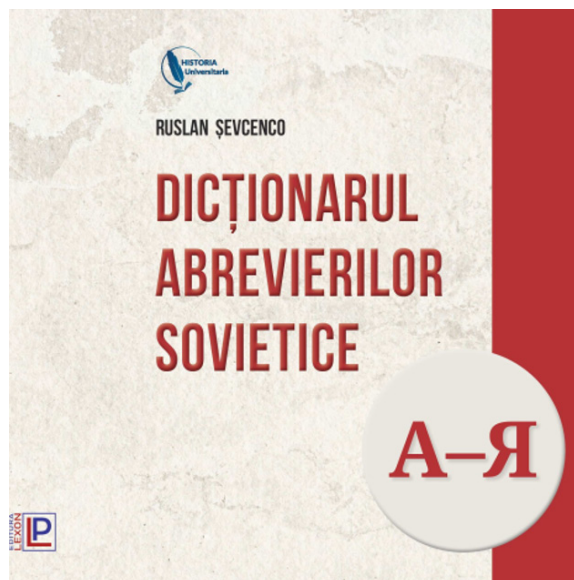

RECENZIE

la lucrarea lui Ruslan Șevcenco

„DICȚIONARUL ABREVIERILOR SOVIETICE”.

Chișinău: Lexon-Prim, 2023, 251 p.”

Apariția, în anul 2023, a lucrării *Dicționarul abrevierilor sovietice*, semnată de dr. Ruslan Șevcenco și publicată la editura Lexon-Prim din Chișinău, reprezintă un eveniment istoriografic notabil din Republica Moldova. Lucrarea face parte din seria „Historia Universitaria” și a văzut lumina tiparului în cadrul proiectului „Patrimoniul academic universitar din RSS Moldovenească: investigarea și valorificarea bunelor practici”. Această afiliere instituțională confirmă că ne aflăm în fața unui demers științific riguros, asumat în cadrul cercetării academice.

Necesitatea unui asemenea instrument de lucru devine evidentă în contextul transformărilor pe care le-a traversat societatea Republicii Moldova în cei peste treizeci de ani scurși de la destrămarea Uniunii Sovietice. Autorul însuși subliniază, în nota de deschidere a volumului (pp. 4-6), că în cei peste 30 de ani care au trecut de la dispariția URSS de

pe harta lumii, în Republica Moldova a crescut o generație de oameni ce nu au văzut și nu știu care au fost realitățile sovietice. La această realitate demografică și culturală se adaugă un alt fenomen de o importanță majoră: memoria persoanelor care au trăit în sistem se estompează progresiv. Prin urmare, dicționarul nu vine să satisfacă doar un gol academic, ci răspunde unei necesități sociale și culturale mai largi, legată de transmiterea cunoașterii istorice de la o generație la alta.

Din perspectivă istoriografică, lucrarea dlui Ruslan Șevcenco se situează la confluența lexicografiei istorice și a istoriei instituționale. Republicile fostei Uniuni Sovietice s-au confruntat, după 1991, cu problema interpretării și traducerii unui vast corpus documentar redactat exclusiv în limba rusă, structurat în jurul unui limbaj politic și administrativ extrem de specializat. Documentele de partid, hotărârile guvernamentale, corespondența oficială, rapoartele instituționale – toate presupun familiarizarea cu un cod lingvistic propriu erei sovietice, un cod care, fără instrumente adecvate de descifrare, rămâne inaccesibil sau parțial inteligibil pentru cercetătorul contemporan. Dicționarul de față oferă tocmai acest instrument.

Volumul include peste 900 de abrevieri și acronime, organizate în ordinea alfabetului rusesc. Opțiunea metodologică pentru alfabetul rus, explicată de autor prin motivul pragmatic al accesibilității în raport cu sursele documentare (aproape toate redactate în această limbă), este pe deplin justificată și demonstrează că Ruslan Șevcenco a gândit lucrarea ca un instrument de lucru cu documentele de arhivă.

Structura fiecărei intrări respectă un model coerent și funcțional: se oferă abrevierea în limba rusă, urmată de descifrarea integrală a sintagmei originale, de traducerea sau echivalentul în limba română (acolo unde există), și, în cazul instituțiilor de stat, de partid sau al organizațiilor, de o notă explicativă care precizează anul fondării, eventualele reorganizări, momentul lichidării, atribuțiile și rolul respectivei structuri în istoria URSS și, în mod deosebit, în istoria RSS Moldovenești. Această abordare transformă dicționarul dintr-un simplu glosar tehnic într-un veritabil instrument de referință istoriografică.

Exemplele abundă și ilustrează cu claritate bogăția informațională a lucrării. O intrare precum cea dedicată Agenției Telegrafice Moldovenești (ATEM) nu se limitează la traducerea formulei prescurtate, ci oferă o genealogie instituțională completă: originea sa în Secția Agenției Radio și Telegraf a Ucrainei, întemeierea în 1940, continuarea activității din 1944, subordonarea față de TASS și față de Guvernul RSSM, transformarea din 1972 și, în final, reorganizarea din 1990 în Agenția Națională Moldpres. Același model

descriptiv este aplicat, cu variații de amploare în funcție de importanța și complexitatea instituției, la sute de alte intrări: de la structuri militare (БМП, БТР), la instituții de cercetare (АН СССР, АМН, ВАСХНИЛ), de la organizații de partid (Бюро ЦК КП(б)М) la structuri economice și comerciale locale (Автоцентр, Бытмебель, БМК).

Aparatul bibliografic, inclus în ultima secțiune a volumului, cuprinde 912 referințe, ceea ce îi conferă lucrării un solid fundament critic. Baza documentară este alcătuită atât din surse tipărite – monografii, enciclopedii, dicționare, studii – cât și, în mod esențial, din documente extrase din fondurile Agenției Naționale a Republicii Moldova. Această ancorare în sursa primară de arhivă este elementul care ridică lucrarea deasupra nivelului unui simplu dicționar și o transformă într-o contribuție originală la cunoașterea istoriei instituționale a RSS Moldovenești.

Din punct de vedere al valorii științifice, *Dicționarul abrevierilor sovietice* al lui Ruslan Șevcenco se distinge printr-o serie de calități care merită subliniate. Lucrarea acoperă un domeniu care, în istoriografia din Republica Moldova, nu fusese tratat sistematic până la această dată. Dacă în Rusia există o tradiție lexicografică în acest domeniu, cu lucrări de referință care datează încă din anii 1920 (cum este *Словарь советских терминов...* editat de P.H. Spasski la Nijni Novgorod în 1924, sau lista publicată la München în 1954 de Institutul de Studiere a Istoriei și Culturii URSS), în Republica Moldova, o sinteză de această amploare, racordată la realitățile specifice ale RSSM, era cu totul absentă. Prin urmare, lucrarea cercetătorului Ruslan Șevcenco umple un gol real și durabil al istoriografiei locale.

Valoarea științifică a dicționarului rezidă în rigoarea cu care autorul tratează dimensiunea istorică a abrevierilor. Abrevierile sovietice nu sunt simple prescurtări de conveniență: ele poartă în sine o istorie instituțională, o logică politică și o viziune despre lume. Prin identificarea anilor de înființare și de desființare, a succesiunilor și reorganizărilor, a subordonărilor ierarhice și a funcțiilor concrete ale instituțiilor, Ruslan Șevcenco reconstituie, fragmentar dar sistematic, anatomia statului sovietic și a aparatului său de control social, economic și ideologic. Intrările dedicate structurilor de propagandă, cum sunt Агитпроп (secția de agitație și propagandă), Агитпункт (punct de agitație) sau АППК (Asociația Lucrătorilor Cinematografiei Revoluționare), ilustrează modul în care puterea sovietică a utilizat cultura, presa și arta ca instrumente de mobilizare politică și de formare a omului nou sovietic.

De asemenea, lucrarea atrage o atenție specială la dimensiunea locală din RSSM a fenomenului sovietic. Autorul nu se limitează la abrevierile cu circulație general-unională, ci include sistematic structurile specifice RSS Moldovenești: instituții de la Chișinău, întreprinderi fondate de autoritățile din RSSM, organizații locale subordonate centrului moscovit, dar cu particularitățile proprii ale republicii. Această perspectivă localizată este tocmai ceea ce conferă lucrării relevanță maximă pentru istoriografia din Republica Moldova și o diferențiază de dicționarele similare editate în Rusia sau Ucraina.

Abordarea interdisciplinară a lucrării, care combină lexicografia, istoria instituțională, istoria politică și cea economică, îi asigură o utilitate care depășește granițele stricte ale disciplinei istorice. Lingviștii și cercetătorii în domeniul cercetării totalitarismului sovietic, sociologii interesați de mecanismele controlului social, juriștii și arhiviștii care lucrează cu documente din epoca sovietică vor găsi în acest dicționar un instrument de lucru indispensabil.

Una dintre cele mai semnificative contribuții ale lucrării doctorului în istorie Ruslan Șevcenco constă în rolul său de ghid de descifrare a limbajului totalitar. Regimul sovietic a creat, pe parcursul celor șapte decenii de existență, un sistem lingvistic aparte, caracterizat printr-o proliferare fără precedent a abrevierilor, acronimelor și neologismelor de sorginte ideologică. Acest sistem nu era neutru: el reflecta o concepție despre lume, o ierarhie a valorilor și o viziune teleologică despre istoria umanității, racordată la doctrina marxist-leninistă. Limbajul sovietic era, prin urmare, un instrument de putere: el nu numai că descria realitatea, ci o și construia discursiv, impunând cetățenilor o grilă de lectură a lumii compatibilă cu ideologia dominantă.

Abrevierile jucau un rol special în această economie a limbajului totalitar. Prin comprimare și automatizare, ele transformau structuri instituționale complexe – adesea coercitive sau de control – în formule aseptice, tehnice, aparent banale. НКВД, МГБ, КГБ sunt acronime care, pentru istoricul contemporan, evocă imediat mecanismele represiunii politice; la nivelul cotidianului sovietic, ele circulau însă ca simple etiche-

te birocratice, detașate de conținutul lor concret și, tocmai prin această detașare, normalizând structuri ale puterii care, analizate în profunzimea lor, aveau un caracter profund antiuman. Dicționarul lui R. Șevcenco readuce în lumină tocmai acest conținut ascuns, refuzând normalizarea lexicală și restituind fiecărei abrevieri contextul istoric, politic și instituțional care îi conferă sensul autentic.

Prin metodologia sa – de a explicita nu doar formula prescurtată, ci și istoria, funcțiile și rolul fiecărei instituții –, autorul realizează, în fond, o deconstrucție a limbajului totalitar. El arată că în spatele fiecărei abrevieri se află o realitate instituțională concretă, cu actori, cu ierarhii, cu mecanisme de funcționare și cu efecte sociale măsurabile. Această demistificare este un act în același timp academic și civic: ea contribuie la o mai bună înțelegere a modului în care totalitarismul sovietic a funcționat, a modului în care a organizat societatea, a distribuit puterea și a gestionat populația.

Relevanța acestei contribuții este cu atât mai mare în contextul Republicii Moldova, unde dezbaterea publică și academică asupra trecutului sovietic este încă marcată de tensiuni, lacune și interpretări contradictorii. Instrumentele de cunoaștere a acestui trecut, cum este dicționarul de față, nu sunt simple auxiliare tehnice: ele sunt, în sensul cel mai deplin al cuvântului, instrumente de educație istorică și de formare a conștiinței critice în raport cu experiența totalitară.

Pe planul utilității practice, *Dicționarul abrevierilor sovietice* se adresează, în primul rând, istoricilor și cercetătorilor care lucrează cu surse documentare din epoca sovietică. Arhivele de stat ale Republicii Moldova, ca și cele ale Ucrainei sau Federației Ruse, conservă un imens corpus de documente redactate în rusă, în care abrevierile și acronimele sunt omniprezente. Fără un instrument lexicografic adecvat, descifrarea acestor documente devine un efort anevoios și parțial, dependent de resursele lingvistice individuale ale cercetătorului. Dicționarul doctorului în istorie Ruslan Șevcenco oferă o soluție sistematică la această problemă, funcționând ca o cheie de acces la arhivele sovietice.

O a doua categorie de beneficiari direcți o constituie studenții și masteranzii care studiază istoria contemporană a Republicii Moldova sau, mai larg, istoria URSS. Predarea acestui segment cronologic presupune utilizarea unor surse primare care includ în mod inevitabil termeni și abrevieri sovietice; absența unui dicționar explicativ accesibil a constituit, până acum, un obstacol real în procesul didactic. *Dicționarul abrevierilor sovietice* poate deveni un manual de referință în curricula universitară și poate contribui semnificativ la creșterea calității cercetării studentești în domeniu.

Nu mai puțin importantă este valoarea lucrării pentru publicul larg interesat de istoria recentă a Republicii Moldova. Memorialiști, jurnaliști care se ocupă de istoria contemporană, familii care caută să înțeleagă documentele din arhivele personale ale rudelor decedate, persoane implicate în procesul de reabilitare a victimelor regimului sovietic – toți aceștia vor găsi în dicționar un ghid practic, accesibil și fiabil. Prin accesibilitatea limbajului explicativ – clar, precis, lipsit de jargon inutil –, autorul reușește să servească simultan publicul academic și pe cel general, fără a compromite rigoarea științifică a lucrării.

Dimensiunea memorială a lucrării merită, de asemenea, subliniată. Recuperarea și explicarea abrevierilor sovietice nu este un exercițiu pur tehnic: este un act de memorie colectivă, o modalitate de a păstra accesibilă cunoașterea unui sistem politic care a marcat profund destinul a generații întregi de oameni pe teritoriul Republicii Moldova. Autorul însuși concluzionează, în nota de deschidere, că lucrarea este relevantă și pentru generațiile viitoare, pentru că cel care nu cunoaște trecutul nu știe nici prezentul și nu va înțelege viitorul – o formulă care exprimă cu claritate miza culturală și civică a demersului.

În concluzie menționăm că *Dicționarul abrevierilor sovietice*, elaborat de dr. Ruslan Șevcenco, este o lucrare de referință care răspunde unei necesități reale și durabile a istoriografiei din Republica Moldova. Prin rigoarea metodologică, prin bogăția informațională a intrărilor, prin fundamentarea pe surse de arhivă și prin accesibilitatea prezentării, lucrarea se constituie într-un instrument lexicografic de înaltă valoare pentru cercetători, profesori, studenți și publicul larg interesat de istoria contemporană a spațiului moldovenesc.

Contribuția sa la descifrarea limbajului totalitar sovietic este substanțială: prin restituirea contextului istoric și instituțional al fiecărei abrevieri, autorul demontează opacitatea deliberată a discursului birocratic sovietic și oferă cititorului cheile de înțelegere ale unui sistem politic și social care a marcat decisiv destinul Republicii Moldova în secolul XX. Această funcție demistificatoare conferă lucrării nu numai o valoare academică, ci și una civică și culturală, indispensabilă pentru construirea unei memorii istorice critice și asumate.

Prin toate aceste calități, *Dicționarul abrevierilor sovietice* al lui Ruslan Șevcenco merită să fie recomandat cu toată convingerea comunității academice și tuturor celor care se aplică studiului istoriei RSS Moldovenești și al moștenirii sovietice în Republica Moldova. Este, fără exagerare, o contribuție care va rămâne de neocolit în bibliografiile oricărui studiu serios consacrat epocii sovietice pe teritoriul Republicii Moldova.

Dr. Adrian DOLGHI,
cercetător științific coordonator, MNEIN